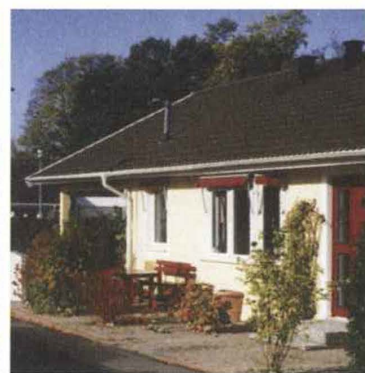

Färgsättning

– hus i grupp

Om du är i målartankar – läs denna vägledning och fundera! Färgsättning är någonting som berör var och en. Låt dig inspireras av din omgivning och ta vara på det du ser!

Varje hus är en spegling av en tidsanda båda vad avser form och färg. Den enskilda byggnaden samspelar med omgivningen. Ibland är ett hus en del av en grupp. Tillsammans bildar de en helhet vilken ställer särskilda krav om du planerar att måla om eller förändra din byggnads karaktär.

Varje byggnad i ett grupphusområde är en väsentlig del av helheten. Att se och förstå kvalitéerna och det gemensamma helhetsintrycket är därför viktigt. Detta kan visuellt lätt slås sönder av individuella färgförändringar. Behov att hävda sin individualitet måste vägas mot hänsynen till helheten.

Det är alltid svårare att se karaktärsdragen och kvalitéerna i det byggda som ligger nära i tiden än det som byggdes för länge sedan. Genom att ta tillvara varje epoks tidsanda stärks på sikt de kulturhistoriska värdena. I dag växer kraven på bevarande också av våra 1960- och 70-talsområden sig allt starkare.

Varje decenniums karaktär och färgsättning framträder tydligt i våra bostadsområden. 60-talets småhus var ofta i rött tegel eller vitmålade tegelfasader med bruna snickerier, medan 70-talets dyrkan av underhållsfrihet och rationalitet visade sig i gula eller mörkt rödbruna tegelfasader. Snickerierna var oftast laserade mörkt bruna. Under 80-talet dominerade pastellfärger på putsade eller slammade fasader eller ljusröd tegel med vita snickerier. 90-talets bostadsområden har ofta en mer färgstark och varierad färgsättning. Dessa olika utgångspunkter ger olika förutsättningar.

Därför blir det lätt fel om ett 70-talshus målas om i 80-talsfärger och vice versa. En ogenomtänkt färgändring av ett hus kan ge följder för många fler.

Det är alltså viktigt att söka förståelse för den ursprungliga färgsättningen, liksom för materialets olika egenskaper, för att såväl de estetiska som de ekonomiska värdena ska bestå!

Det krävs bygglov enligt PBL, Plan- och Bygglagen, för att färga om byggnader eller byta fasad- och takmaterial inom detaljplanelagt område. Undantag ges för en- och tvåbostadshus vad avser ändring av färgsättning "om byggnadens karaktär därigenom inte ändras väsentligt". Begreppet "ändras väsentligt" är relaterat till omgivningen och får därför en särskild betydelse i ett grupphusområde.

I vissa områden är husen grupperade i en stark symbios med varandra – här är det svårt att föreslå några färgändringar. Andra områden har en mer fri gruppering där helhetsintrycket kan främjas av färgändringar i viss omfattning. Glöm inte att varje bostadsområde har sina förutsättningar att slå vakt om!

– Kom alltid överens med dina grannar innan du bestämmer dig för en färgändring! –

Förutsättningar

– att tänka på

Omgivningens förutsättningar måste vara vägledande vid all färgsättning. Ett område kan lätt förvandlas från en harmonisk och vilsam miljö till en orolig och otrivsamt plats att vistas på om färgsättningen blir alltför blandad.

Bor du i en radhuslänga bör en gemensam färgsättningsidé för hela längan vara utgångspunkten för alla färgändringar. De estetiska men också de ekonomiska värdena påverkas annars negativt.

Vilka är utgångspunkterna för färgändringar om du bor i ett radhus? Ett radhus har en starkare koppling till omgivande byggnadskroppar, förutsättningarna vid färgändringar är därför olika om du bor i en radhuslänga eller i ett friliggande hus.

Målsättningen vid all färgsättning är att nå ett lugnt och harmoniskt slutresultat, där varje färgändring samspelar med områdets karaktär. Den bästa utgångspunkten är att ta fram ett för området gemensamt program för färgändringar. En bra idé är att kontakta en professionell rådgivare.

Den ursprungliga färgsättningen är oftast tidstypisk och måste vara utgångspunkten vid alla ändringar. Tänk på att också du ska kunna tåla en grannes färgändringar. Därför är det viktigt att föra en dialog innan du kommer för långt i planeringen. Försök alltid att färgsätta radhus i samma länga lika.

Och vilka är utgångspunkterna om du bor i ett friliggande grupphus? I ett friliggande grupphus kan färgsättningen varieras mer utan att helhetsintrycket i allmänhet går förlorat. Alla hus behöver kanske inte ha samma färg, men det är i så fall viktigt att färgsättningen inte blir alltför splittrad.

En gemensam färgsättning av karakteristiska byggnadsdetaljer, för att nå ett enhetligt intryck mot gatan, kan vara tillräckligt. Vindskivor och takmaterial i samma färg kan vara ett sätt att hålla samman ett sådant område. Rådgör med byggnadsnämnden och med dina grannar!

GODA RÅD ÄR INTE DYRA ...

- Börja med att kontakta byggnadsnämnden för råd och vägledning
- Anlita professionell hjälp för att styra upp helheten i ett grupphusområde
- Låt dig inte luras av modenycker! Välj kulörer med omsorg och i en färgskala som hör platsen till
- Det är detaljerna som gör det!
- Gör stora färgprover – studera dem i olika ljus och väderlek
- Tänk efter före – det är dyrt och tidsödande att misslyckas

Kulör

– det arkitektoniska uttrycket

Att välja kulörer är en svår men rolig uppgift. Målsättningen är att uppnå en vacker helhetsverkan. Det är därför viktigt att du tar hänsyn till omgivningens kulörer. Kulörer påverkar varandra och måste jämföras innan ett slutgiltigt val kan göras.

Prova dig fram – det är lätt att ta miste på färgens intensitet och styrka från ett litet färgprov då den stryks på en stor yta. Färgsättning kan bli en dyrköpt erfarenhet om du inte gör ett noggrant förarbete. Tänk på att fasadens färgsättning ska passa i såväl sommar- som vinterljus.

Helheten. Det arkitektoniska uttrycket kan lätt försvanskas i ett grupphusområde. Ett gott råd är att måla de stora fasadytorna i en lugnare kulör och låta detaljerna framträda i starkare kulörer. Här kan lusten till färg lättare bejakas.

Fasaden. Tegel som material har ett eget skönhetsvärde, som inte bör underskattas. Putsade fasader är av tradition oftast i dova kulörer, ibland med fönsteromfattningar och dekorationer i ljusare nyans. Fasader i trä varierar av starkare kulörer. Variation åstadkommes också med träpanelens bredd och profiler, stående eller liggande panel och hyvlat eller ohyvlat virke.

Tak och takkupor. I ett grupphusområde är takmaterialet ofta en sammanhållande faktor som svårigen kan ändras. Takkupor som målas i takfärgen får ett nättare uttryck.

Sockeln är en byggnads fundament. För att förstärka detta intryck målas socklar gärna i mörka nyanser. Olika grå nyanser är vanligast. Svart och brunt förekommer också.

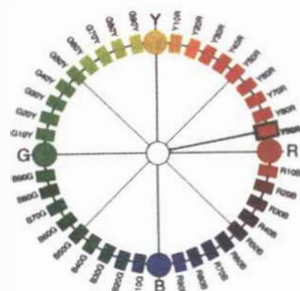
Snickerier. Fönster och dörrar ska framträda i fasaden. Fasaden får därmed ett mer levande uttryck. Det är därför positivt om kulören på snickerierna bryter mot fasadens. Detaljer kan spänna bågen till färglust! Individualisera därför gärna dörrfärg eller detaljer på husets baksida.

Plåtdetaljer skall så långt som möjligt målas i underlagets kulör. Takdetaljer gör sig bäst i takets kulör. Också stup- och hängränns färgsättning har betydelse för helheten, välj med omsorg.

Accenter som markiser och balkongfronter är viktiga att färgsätta så att de underordnar sig helheten.

NCS-systemet är ett logiskt färgsystem som utgår från hur vi faktiskt ser färg.

Varje kulör kan på ett enkelt sätt uttryckas i NCS-systemet, eftersom varje kulör beskrivs i relation till de sex grundfärgerna vitt (W), svart (S), gult (Y), rött (R), blått (B) och grönt (G).

I t ex beteckningen NCS S 3020-Y80R avser 3020 nyansen, d v s graden av släktskap med svart (30%) och med maximalkulören C (20%).

Kulörtonen Y80R anger förhållandet i procent mellan två kulörta elementfärger. I detta exemplet är det gult (Y) med 80% rött (R).

Färgtyp

– tekniska egenskaper och utseende

Inte bara kulör utan också val av färgtyp är viktigt. Särskilda färgtyper används för olika underlag. Ytskiktet ska skydda men ska samtidigt kunna andas så att inte fukt stängs inne i konstruktionen. Tänk efter före och ställ färghandlarna till svars!

Erfarenheterna av traditionella färgtyper är störst! Kunskaperna om färgernas åldrande, beständighet och behov av underhåll är viktigt för en byggnads fortlevnad.

Underhåll och åldrande. Allt underhåll kräver kunskap och ett bra underlag. Då det är dags att måla om eller bättra på är det ett gott råd att i första hand använda samma färgtyp som använts tidigare. Egenskaper och täthet blir då likvärdigt och du kan känna dig trygg.

Tekniska egenskaper är A och O för en byggnads fortlevnad. Om du är osäker kan du ta ett färgprov och få det analyserat. Har färgen flagnat i stor omfattning kan du vara rätt så säker på att det tidigare färglagret inte är rätt anpassat till underlaget och kan ha stängt inne fukt på ett felaktigt sätt. Rådgör med expertis, en färghandlare eller konsult.

Färger på trä. Traditionellt målas fönster och dörrar med linoljefärg. Olika kulörer förekommer på olika detaljer, såsom fönsteromfattningar eller dekorationer.

Linoljefärg är också den vanligaste färgtypen på träfasader. Slamfärger, såsom Falurödfärg (finns även som svart och gul), ger också en vattenavvisande yta. Observera att färgens uttryck blir väldigt olika om den målas på hyvlat eller ohyvlat virke.

Färger på puts. En fasad putsad med kalkbruk mår allra bäst om ytan strykes med kalkfärg och därefter kalkavvattnas. Färgpigment kan blandas i kalken. Järnvitriol är t ex ett pigment som ger en rödgul yta. Ett fullgott alternativ är en silikatfärg, vilken också kan användas på putsade väggar inomhus. Dessa färgtyper andas på ett bra sätt.

Utseende. Om du nu till äventyrs väljer en annan och modernare färgtyp ska du noga undersöka såväl egenskaper som utseende innan du bestämmer dig. Det är bra att göra ett stort färgprov för att inte bara förstå färgstyrkan utan också vilken glans- eller matthet färgen utstrålar och jämföra den med ursprunget eller med något hus i omgivningen.

Fasadernas uttryck är vackrast om färgskiktet är matt. Snickerier, som fönster och dörrar, och metalldetaljer såsom balkongräcken kan däremot ha ett högre glansvärde.

Putsade fasader får en större lyster i färgen ju slätare underlaget är. Det är därför viktigt att inte bara beakta ytskiktet som sådant utan också jämföra putsskiktets utförande.

